

véleménykutatás adatai között alacsony értéket kapott a családlátogatás (10–12%), amely azt igazolja, hogy a szülők nem igénylik, hogy a tanárok megismerjék gyermekük családi környezetét, inkább a “tudás” megfelelő módú átadását várják el az iskolától, amelyhez az adatok szerint nem tartozik hozzá az, hogy mit hoz otthonról a gyerek.

Összegzésül elmondhatjuk, hogy a korábbi állítások ellenére – az adatok alapján – igaztalanoknak tűnik az a vád, miszerint a szülők érdektelenek az iskola ügyei iránt. Az általunk megkérdezett szülők folyamatosan szemmel tartják gyermekük előrehaladását, és az ő érdekekben a tanárokkal egyfajta partnerkapcsolat kialakítására törekcsenek. Igénylik a rendszeres konzultációt, és szeretnének az iskola működési feltételéről, eredményességéről több információt kapni. A szülők értékei oktatáscentrikusak, még akkor is, ha hangsúlyozzák, hogy az iskolának nemcsak az oktatás a feladata, hanem a nevelés is. Bár a szülők a túlmeretezett tananyaggal messze nem értenek egyet, gyermekük jövője érdekében vállalják a gyerekekkel közösen a tananyaggal való megbirkózást.

A felhasznált közvéleménykutatások:

Szigeti Jenő–Szemerszki Mariann–Drahos Péter: Egyházi iskolák indítása Magyarországon. Bp., Oktatókutatató Intézet, 1992. (Kutatás közben 184)

Halász Gábor: Társadalmi igények, iskola, oktatáspolitiká. Bp., Oktatókutatató Intézet, 1991. (Kutatás közben 167)

Györgyi Zoltán–Junghaus Ibolya: Budapesti szülők véleménye az iskoláról, az iskolai szolgáltatásokról és a tájékoztatásról. Bp., Oktatókutatató Intézet, 1991.

Biro Lajos–Junghaus Ibolya: Dunántúli szülők véleménye a helyi oktatás néhány kérdéséről. Bp., Oktatókutatató Intézet, 1992.

Junghaus Ibolya

FELVÉTELI SZELEKCIÓ A SZERKEZETVÁLTÓ ISKOLÁKBAN

1991–92-ben az MKM megbízásából szociológiai kutatást folytattunk az iskolai szerkezet átalakításáról. 40 olyan iskolában készítettünk esettanulmányokat, amelyek 1991-ben 6 vagy 8 osztályos gimnáziumi osztályokat indítottak. Az alábbiakban az iskolák felvételi szelekciójára vonatkozó adatokat elemezzük.

Felvételi követelmények a szerkezetváltó iskolákban

A felvételi vizsgák során a szerkezetváltó iskolák az I. táblázatban található felvételi követelmények elé állították 10–12 éves jelentkezőiket. Egy-egy iskola természetesen többféle felvételi módszert is alkalmazott. Az, hogy az általános iskolai érdemjegyeket a felvételinél csak az iskolák 38%-a vette figyelembe arra utal, hogy sokan olyan mértékig elégedetlenek voltak az általános iskolákkal, hogy a gyerekek teljesítményéről alkotott ítéleteikben sem bíztak. Mint az adatokból kiderül 1992-ben nőtt a pszichológiai tesztek is alkalmazó iskolák aránya.

Az írásbeli tesztek a legtöbb esetben (93%) valamilyen módon a matematika és a magyar tantárgyakhoz kapcsolódtak, mindössze az iskolák 7%-ában alkalmaztak más tantárgyból is felvételi tesztet. A felvételi vizsgák a legtöbb iskolában 2 napig tartottak, a legtöbb iskolában pontozásos módszert és a gyerekek azonosítására kódszámokat alkalmaztak.

A felvételi vizsgák eredményeit az iskolák igazgatóinak az 58%-a ítélte kielégítőnek, 42%-uk valamilyen szempontból elégedetlen volt a felvett gyerekekkel.

I. TÁBLA

A felvételi követelmények 1991-ben és 1992-ben (az iskolák százalékos megoszlása)

	1991	1992
Írásbeli vizsga	98	88
Szóbeli vizsga	50	51
Pszichológiai teszt	18	38
Általános iskolai érdemjegy	38	–
	(N=40)	(N=32)

Jelentkezés, túljelentkezés a szerkezetváltó iskolákban

A felvételik eredményeként 1991 őszén a 40 iskola összesen 52 szerkezetváltó osztályt indított (75%-ukban egy, 20%-ukban kettő és 5%-ukban 3 osztály indult), összesen 1.555 gyerekkel. A vizsgált iskolákban a kísérlet beindításának évében átlagosan alig több, mint háromszoros volt a túljelentkezés, míg a következő évben már lényegesen kevesebben jelentkeztek. Így lehetővé vált, hogy a jelentkezők közel felét (43%) fel is vegyék. A különböző szerkezetű osztályok között 91-ben nem volt lényeges eltérés, de a volt általános iskolákba az átlagosnál kevesebben jelentkeztek, 92-ben szerkezeti modellek szerint is lényeges eltérés mutatkozott.

II. TÁBLA

A szerkezetváltó iskolákba felvettek aránya 1991-ben és 92-ben (%)

	1991	1992
8 osztályos	35	37
6 osztályos	36	49
Általános iskola	39	–
	(N=40)	(N=32)

Befolyásolta a jelentkezők számát az is, hogy milyen településen van az iskola.

III. TÁBLA

A felvettek aránya településtípus szerint 1991-ben és 92-ben (%)

	1991	1992
Budapest	19	13
Megyeszékhely	26	43
Város	36	42
Kisváros	37	68
	(N=40)	(N=32)

A 91-es adatokból látszik, hogy minél nagyobb településen volt a szerkezetváltó iskola, annál inkább válogatható a jelentkezők közül. Két év adatainak összehasonlítása azt jelzi, hogy Budapestet kivéve minden településtípuson csökkent a jelentkezők aránya. Már 1991-ben is tapasztalható volt, hogy nagyjából hasonló jelentkezési arányok mellett a 6 osztályos

gimnáziumok közül sokkal többen (50%) indítottak két osztályt, mint a 8 osztályosak közül (10%). 1992-ben ez a tendencia tovább erősödött. Az adatok azt mutatják, hogy a 6 osztályos gimnáziumi szerkezet elterjedése a jövőben dinamikusabbnak ígérkezik, mint a 8 osztályos.

A szerkezetváltó iskolákba felvettek nemek szerinti megoszlása

A vizsgált iskolákban a szerkezetváltást megelőzően átlagosan 70%-os volt a lányok aránya. A szerkezetváltó osztályok összetételének alakulása arra utal, hogy a felvételi szelekció kifejezetten a fiúknak kedvezett.

IV. TÁBLA

A felvett gyerekek megoszlása település és nemek szerint 1991-ben (%)

	Fiú	Lány	Összes
Budapest	49	51	100
Megyeszékhely	34	66	100
Város	53	47	100
Kisváros	36	64	100
Összes	41	59	100

(N=800)

A nemek szerinti arányok szorosan összefüggenek a településtípusokkal. A kisvárosok szerkezetváltó osztályaiba ugyan kevesebb fiú került be, mint a nagyvárosiakba, de több, mint ugyanezen iskolák hagyományos osztályaiba. Ez a tendencia lényegében 1992-ben is folytatódott. Ekkor átlagosan 40% volt a fiúk aránya az új szerkezetű osztályokban.

A felvettek aránya lakóhely szerint

A vizsgált gimnáziumok normál osztályaiban eddig átlagosan 52% volt a nem helybeli gyerekek aránya, ezen belül a nagyvárosi gimnáziumokban 28%, a kisvárosiakban pedig 63%. A szerkezetváltó osztályok összetételét vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy a felvételi szelekció mindenütt, de különösképpen a kisvárosokban a helybenlakó gyerekeknek kedvezett.

V. TÁBLA

A felvettek lakóhely és településtípus szerint 1991-ben (%) (N=925)

	Helyben lakó	Nem helyben lakó
Budapest	71	29
Megyeszékhely	82	18
Város	65	35
Kisváros	65	35
Összes	72	28

Lényegében ez a tendencia folytatódott 1992-ben is, amikor a jelentkezők között átlagosan 67%, a felvettek között pedig átlagosan 75% volt a helybenlakók aránya. A fenti táblázatok alapján tehát azt mondhatjuk, hogy a szerkezetváltás során alkalmazott szelekció az iskolák korábbi összetételét a fiúk és a helybenlakó gyerekek javára változtatta meg.

A szülők foglalkozása szerinti megoszlás

A vizsgált iskolák normál osztályaiba eddig átlagosan 60%-ban kerültek be fizikai foglalkozású szülők gyerekei, ezen belül a nagyvárosi iskolákban 51%-ot, a kisvárosiakban pedig 73%-ot képviseltek. Valószínűleg nem véletlen, hogy ez az arány már az új szerkezetű osztályokba való jelentkezésnél megváltozott.

VI. TÁBLA

A jelentkezők és felvettek összetétele a szülők foglalkozása szerint 1991-ben (%)*

	Jelentkezők		Felvettek	
	Ápa	Anya	Ápa	Anya
Nincs adat	7	1	5	1
Vezető	17	4	16	5
Értelmiségi	15	21	20	28
Nem fizikai alk.	17	47	18	43
Vállalkozó	10	5	11	5
Szakmunkás	22	6	22	7
Segéd, betanított	8	10	6	6
Munkanélküli	2	1	1	1
Inaktív	2	5	1	4
Összes	100	100	100	100
	(N=597)		(N=660)	

* A jelentkezők száma azért alacsonyabb, mint a felvetteké, mert voltak olyan iskolák, amelyek nem gyűjtöttek a jelentkezők szüleuról foglalkozási adatokat.

Mint a táblázatokból látszik, a szerkezetváltás elsősorban a nem fizikai rétegekben bizonyult népszerűnek, az új szerkezetű osztályokba főként az értelmiségiekhez és a középréteghez tartozó szülők gyerekei jelentkeztek. A fizikai foglalkozású szülők eddigi 60%-os átlagával szemben a fizikaiak aránya már a jelentkezők között is jóval alacsonyabb: az apák esetében 41%, az anyák esetében pedig 23% volt.

A felvettek adatsorából jól látszik, hogy a felvételi szűrők méginkább az előnyösebb társadalmi rétegek gyerekeinek kedveztek, a fizikai foglalkozású apák gyerekei a felvettek között már csak 35%-kal, a fizikai anyák gyerekei pedig már csak 19%-kal vannak képviselve.

Összegzés

Az adatokból egyértelműen látszik, hogy az új szerkezetű osztályok iránt megmutatkozó igény is az előnyösebb helyzetű társadalmi rétegek részéről jelentkezik, és a beiskolázásnál alkalmazott felvételi szelekció is nekik kedvez. Alapos okunk van tehát feltételezni, hogy a szerkezetváltással bevezetett korai (10–12 éves kori) szelekció nemcsak képességbeli, hanem társadalmi differenciálódáshoz is vezet, illetve olyan módon alakítja át az oktatási szolgáltatások rendszerét, hogy további előnyökhöz juttatja a jobb társadalmi réteghelyzetű gyerekeket.

Liskó Ilona